

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПОШУКИ ТА ВІДКРИТТЯ

22–23 жовтня 2020 року

II частина

TIME OF ART EDUCATION
COLLECTION OF ARTICLES VIII OF THE ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE
ART EDUCATION: SEARCH AND DISCOVERY

Харків 2020

УДК 37.032

ББК 85я43

Ч-24

Редакційна колегія

Фомін В.В. доктор педагогічних наук, доцент (гол. ред.)

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор

Матвеева О.О. - доктор педагогічних наук, професор

Мартинюк Т.В. – доктор мистецтвознавства, професор

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор

Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор

Бурма А.В. канд.пед. наук, доцент

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Протокол № 7 від 19.11.2020р.

У II частині збірника статей представлені матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»:.. Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»: зб. статей VIII Всеукраїнської наук. - практ. конф., (22-23 жовтня, 2020) / заг. ред.В.В. Фомін– Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020, Ч-П. 169 с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал

Мова видання: українська, англійська

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020

III. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 7.071.2

Валентина Кузьмічова

*Харківський національний педагогічний
Університет імені Г.С.Сковороди,
факультет мистецтв,
канд. пед. наук, доцент
зав. кафедри вокальної культури і
сценічної майстерності вчителя*

Наталія Шахін

*Харківський національний педагогічний
Університет імені Г.С.Сковороди,
факультет мистецтв,
бМВ група*

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

Анотація: У статті розглядається творчий портрет видатної української співачки Соломії Крушельницької. Проаналізовано принципи Львівської вокальної школи та методи роботи зі співацьким голосом професора Валерія Висоцького. Надано аналіз оперної та концертно-камерної творчості С. Крушельницької.

Ключові слова: Соломія Крушельницька, Валерій Висоцький, вокальне мистецтво, українська національна вокальна школа, методи роботи із співацьким голосом.

Annotation: The article examines the creative portrait of the famous Ukrainian singer Solomiya Krushelnytska. The principles of Lviv Vocal School and methods of working with the singing voice of Professor Valery Vysotsky are analyzed. An analysis of S. Krushelnytska's opera and concert chamber work is given.

Key words: Solomiya Krushelnytska, Valery Vysotsky, vocal art, Ukrainian national vocal school, methods of working with singing voice.

Постановка проблеми. Творчість С. Крушельницької викликає зацікавленість багатьох сучасних науковців (Н. Бабинець, М. Головащенко, О. Бандрівська, І. Деркач та ін.). Найбільш вагомим є дисертаційне дослідження

I. Комаревич «Психологічні та соціоісторичні компоненти музично-сценічної життєтворчості С. Крушельницької»[5].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Наукових праць, присвячених життю та творчій діяльності видатної української співачки кінця XIX– початку XX ст. Соломії Крушельницької, на жаль, недостатньо. Проте вивчення творчості однієї з найвидатніших співачок не лише України, але й світу Соломії Крушельницької, створених нею оперних образів має велику значущість під час підготовки магістрів мистецтв – майбутніх викладачів постановки голосу. Саме тому ми вважаємо доцільним та актуальним вивчення оперного творчості Соломії Крушельницької.

Мета статті полягає у висвітленні творчого портрету видатної української співачки Соломії Крушельницької.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. До переліку геніїв української і світової музичної культури належить ім'я Соломії Крушельницької - примадонни найпрестижніших оперних театрів світу кінця XIX - початку XX ст. Незабутній оксамитовий голос, діапазон майже у три октави, високі професійні якості музиканта, яскрава сценічна зовнішність – все це зробило Соломію Амвросіївну Крушельницьку (1872 – 1952) унікальним явищем оперної культури межі XIX–XX століть. Її неординарний талант поцінювали слухачі Італії й Німеччини, Польщі Росії, Франції й Америки. На одній сцені з нею співали такі оперні зірки як Енріко Карузо, Маттіа Баттістіні, Тіто Руффа. Знамениті диригенти Артуро Тосканіні, Клеофонте Кампаніні, Леопольдо Муньоне наперебій кликали її до співпраці. Завдяки Соломії Крушельницькій «Баттерфляй» Джакомо Пуччині сьогодні ставиться на оперних сценах світу. Виконання головних партій співачкою стало доленосним і для багатьох інших творів. Її дебютні виступи в «Саломеї» Ріхарда Штрауса, «Лорелеї» і «Валлі» Альфредо Каталані подарували славу цим творам і внесли їх до постійного оперного репертуару.

Соломії Крушельницькій присвячували музичні твори, з неї писали портрети. У неї були закохані відомі діячі культури і політики: письменник

III. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Василь Стефаник, письменник і громадський діяч Михайло Павлик, адвокат і політик Теофіл Окуневський, особистий фармацевт єгипетського короля, а достатньо відомий італійський художник Манфредо Манфредіні навіть покінчив життя самогубством від нерозділеного кохання до оперної діви.

Музичні критики того часу називали її «вагнерівською примадонною», «незабутньою Аїдою», «єдиною в світі Джокондою», «неперевершеною Баттерфляй», «жінкою Шаляпіним», «оперною Дузе». Її партнерами були Енріко Карузо, Ренато Баттістіні, Тіто Руффо, Федір Шаляпін. Геніальний італійський диригент XX ст. Артуро Тосканіні надзвичайно цінував Соломію Крушельницьку за точність, досконалість інтерпретації авторського задуму і стилю, за її талант, наполегливість, працьовитість [4;5].

Італійська преса писала про велику силу мистецтва актриси - співачки, про те, що найбільші театри земної кулі сперечаються між собою за право приймати у себе видатну артистку. Її музичний талант вважали мало не чимось містичним, а відомий музичний критик Р. Картопассі писав: «Вона володіла тою таємничою субстанцією, яка, розливаючись рікою, ніби зачаровує публіку і несе в собі присмак безсмертної слави»[3]. Про неймовірний триумф Соломії свідчать багато публікацій у тогочасній європейській і світовій пресі. Французький журнал «Музика» визнавав Крушельницьку оперною дивою номер один, а музичні критики відзначали її всеосяжний витончений розум, надзвичайні артистичні дані та неперевершене за красою лірико - драматичне сопрано майже у три октави. За силою драматичного таланту її порівнювали із знаменитою Елеонорою Дузе, а сама Елеонора Дузе була в захваті відспіву Соломії Крушельницької.

Близько 70 оперних арій найвидатніших композиторів світу, неосяжний репертуар із найкращих камерних творів, романсів, пісень народів світу, блискуче виконаних мовою оригіналу — це справжній мистецький подвиг, на який С. Крушельницька поклала своє творче життя. Особливе місце у її концертній програмі, поряд з оперними аріями та романсами світового класичного репертуару, посідали твори українських композиторів, зокрема

О. Нижанківського, Д. Січинського, Я. Лопатинського, Г. Топольницького. Творчість Миколи Лисенка за силою драматизму Соломія Крушельницька порівнювала з новаторським стилем Ріхарда Вагнера.

Вокальну освіту співачка отримала у Львівській консерваторії Галицького музичного товариства. Курс навчання сольного співу у Львівській консерваторії поділявся на три відділи: нижчий, середній та вищий. Навчання на кожному з відділів тривало декілька років: на нижчому – два роки, на середньому та вищому – по три. Зарахування на той чи інший відділ залежало від природних даних учня. Зазвичай зараховували на нижчий рівень, навіть при наявності яскравих вокальних даних. Але були й виключення, як у випадку із Соломією Крушельницькою. Її зарахували одразу до вищого відділу. Оскільки Крушельницька мала навички гри на фортепіано, добре володіла іноземними мовами.

Вчителем майбутньої світової зірки оперної сцени був відомий на той час педагог Валерій Висоцький. Вокальна школа В. Висоцького ґрунтувалась на засадах італійської вокальної школи, зокрема на методичній системі Франческо Ламперті і яку згодом розвине та поглибить наступний викладач Соломії – Фауста Креспі [1;2].

Професор В. Висоцький послідовно втілював у власній педагогічній праці основні принципи італійської школи *belcanto*. Від Висоцького (пізніше удосконалившись у Ф. Креспі) перейняла С. Крушельницька ще одну важливу перевагу італійської школи – виразну артикуляцію бездоганну дикцію у всіх мовах.

По закінченні навчання Соломія Крушельницька отримує диплом з відзнакою. У характеристиці, що долучалась до диплому, дирекція консерваторії відзначила: «Має усі дані, щоб стати окрасою навіть першорядної сцени. Обширної скалі (діапазону) дзвінкий і дуже симпатичний звук її мецо-сопрано, музична світа, приадна зовнішність, сценічна постава, словом, усі прикмети, якими обдарувала її природа заповідають їй в артистичному світі найкращубудучність»[4].

III. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Сценічна кар'єра артистки тривала більше 25-ти років від дебюту на львівській сцені в опері «Фаворитка» Доницетті в 1893 році до її прощальних виступів у театрі «Сан-Карло» в Неаполі в операх «Лоенгрін» Р. Вагнера та «Лорелея» А. Каталані (1920). Її виконавський стиль поєднував риси різних європейських шкіл, напрямків, а творча сутність була такою багатогранною, що важко піддається структуризації.

Репертуар співачки складали оперні твори різних епох та жанрів (від французької великої опери до веристських драм П. Масканьї, Дж. Пуччіні та новаторських опер Р. Штрауса. Таким чином репертуар співачки складали найкращі досягнення тогочасного світового музичного оперного мистецтва.

Початок нового століття обернувся для співачки важкою втратою – у 1902 р. раптово помер батько. Ця подія вплинула на світогляд співачки і логічно підвела до найбільш видатних здобутків у творчості – виступів в операх «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні (1904), «Саломея», «Електра» Р. Штрауса (1906, 1909) тощо.

Вагома сторінка в артистичній кар'єрі співачки – виступи в Аргентині (Буенос-Айрес, 1906–1913). Для дослідників цей період є найбільш цінним, оскільки збереглася значна частина рецензій на її виступи, аналіз її манери та стилю виконання. С. Крушельницька стала улюбленицею аргентинської публіки, тому статті, присвячені артистці, рясніють суперлятивами. Цьому сприяла і майстерність найвидатніших диригентів того часу – А. Тосканіні, Л. Муньоне, Е. Вольф-Феррарі, а також відомих співаків – Дідура, Росселіні, Де Лука, Гарбіна, які виступали разом з нею в Буенос-Айресі. На сценах театрів «Опера» та «Colón» Соломія Крушельницька застосувала свої виконавські принципи[3;4].

Дослідники творчості видатної співачки однастайні в тому, що вона була однією з найкращих співачок своєї епохи. Про досконалість інтерпретації Крушельницькою оперних партій в пізній період творчості свідчать і спогади відомих італійських музикознавців, співаків, друзів артистки, які стверджують, що вона була у той час визнаною зіркою світового оперного мистецтва. Сучасників захоплювала і дивувала неперевершена вокальна майстерність

Крушельницької, її вміння перевтілюватися в різні за стилем та характером образи.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Творча біографія видатної співачки надзвичайно багата та різноманітна. В її творчому доробку близько 70 партій найвидатніших композиторів світу, масштабний репертуар найкращих камерних творів, романсів, пісень народів світу, блискуче виконаних мовою оригіналу. Особливе місце в її творчості, поряд з оперними аріями та романсами світового класичного репертуару, належить творам українських композиторів.

Список використаних джерел

1. Гнидь Б. Виконавські школи України: кафедра сольного співу НМАУ ім. П.І.Чайковського (1971-2001): посібник /Б.Гнидь. К.: вид-во НМАУ ім. П. Чайковського, 2002. 96с.
2. Жишкович М.А. Вокально-педагогічні принципи Валерія Висоцького: метод. рек. для студентів вищ. навч. закл. культури і мистецтв/М.Жишкович.К., 2004. 40с.
3. Жишкович М.А.Львівська вокальна школа другої половини ХІХ–першоїполовини ХХстоліття: дис. ...канд. мистецтвознавства: 17.00.03 /М.А.Жишкович; ЛДМА ім.М.Лисенка.Львів, 2006.246 с.
4. Комаревич І.Л. Психологічні та соціоісторичні компоненти музично-сценічної життєтворчості С. Крушельницької: дис....кан. мистецтвознавства: 17.00.03 музичне мистецтво / І.Л.Комаревич. К., 2016. 169с.
5. Кузьмічова В.А.Навчальний посібник з дисципліни «Методика викладання дисциплін за кваліфікацією (вокал)» Ч. І. Італійська вокальна школа: шлях від зародження до сучасності. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2018. 44с.

Олена Рись

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ СУЧАСНОГО МУЗЕЮ 47

Валентина Кузьмічова

Альона Ботнарчук

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ
ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ ТА ОПЕРНОЇ СТУДІЇ ПРИ КОНСЕРВАТОРІЇ ЯК ЇЇ
ОСЕРЕДКУ 52

ІІІ. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Валентина Кузьмічова

Наталія Шахін

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ 58

Анна Кіріченко

МУЗИЧНО-ПІСЕННІ ТРАДИЦІЇ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЮ 64

ІV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Чень Іпін

Чжан Сюаньмін

ПІДГОТОВКА ДО ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ТЕОРІЇ ВОКАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ 69

Олена Шнейдер

ЗАСОБИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 74

Любов Донченко

Олена Віоліна

ПРОБЛЕМА ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ 79

Андрій Висовень

КОМПОНЕНТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ АРТИСТІВ ЕСТРАДНОГО
ОРКЕСТРУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ 84